

Дъарык аата: «Үлэни таптыан – киһи бэрдэ буолуон»

(Бэлэмнэнии бөлөх иитиллээччилэригэр)

(Оскуола иннинээҕи саастаах оҕону үлэбэ сыһыарыы)

Андреева Намына Владимировна Воспитатель

МБДОУ «ЦРР – д/с №1 «Хатынчаана»

Хатын-Ары/Намский

Дъарык аата: «Үлэни таптыан–киһи бэрдэ буолуон»

(Бэлэмнэнии бөлөх иитиллээччилэригэр)

(Оскуола иннинээҕи саастаах оҕону үлэбэ сыһыарыы)

2025с

Образовательный уобаластар: социально-коммуникативнай, билии-көрүү, тылы сайыннарыы, эти-сиини сайыннарыы.

Сыала: оџону кыра сааһыттан үлэбэ үөрэтии.

Соруктара:

Уерэтии: Үүнээйилэр ааттарын, тас көрүннэрин билэллэрин чинэтии. Дьыэ күөх үүнээйитэ туох туһалаабын, сибэкки тутулун туһунан билиини биэрии. Үлэ суолтатын, туһатын өйдөтүү. Үүнээйини кыһамныһаахтык бүөбэйдииргэ салбыы үөрэтии.

Сайыннарыы: Оџолор сибэккилэр уонна үүнээйилэр тустарынан билиилэрин салбыы сайыннарыы. Тылы сайыннарыы.

Иитии: тулалыыр эйгэни, айылҕаны, үүнээйини харыстыырга иитии.

Этаптар	Сыала	Үлэ ньымата	Туттар матырыйаал	Педагог үлэтэ	Оџолор үлэлэрэ
1. Тэрээһин үлэ					
Кириин (Үлэбэ сыһыарыы дьарыга ыытыллар миэстэтэ уһуйаан кыһынны саадыгар)	Оџону билэр-көрөр, көхтөөхтүк үлэлиир турукка киллэрии.	Абыйах эрчиллиилээх хамсаныһаах хөһоон аабыы.	Сарсыардааны хамсаныы, эрчилли хөһооно.	Үтүө күнүнэн оџолоор! Саһа күнү үөрэ-көтө көрсөн Уһуйааммытыгар кэллибит, Доџотторбун кытта бодоруһан, Элбэх саһаны билиэхпит!	Төгүрүччү тураллар. Хамсаныһаах хөһоон аабыы. Олоппоско олоролор.
2. Сурун чааба					

Бастакы	Таабырын таайтаран, толкуйдатан, оџоџо интэриэһи үөскэтии.	Таабырын таайыыта	Үүнээйи туһунан таабырыннар.	Оџолоор, бүгүн биһиги уһуйааммытыгар ыалдьыттар кэлбиттэр, биһиги ыалдьыттарбытыгар уһуйааммыт күөх үүнээйилэрин хайдах бүөбэйдирбитин көрдөрүөхпүт. Оџолоор, таабырын таайабыт? Болџойон истин: Кинилэр кулуумбаџа, горшокка үүнэллэр, Пааркаџа, болуоссаттарга, саадтарга бааллар, Араас дьэрэкээн дьүһүннээхтэр Биһигини куруутун үөрдэллэр... (сибэккилэр-үүнээйилэр) Оџолоор, сибэккилэр өссө ханна үүнэллэрин билэџитий? Саамай сөп, сибэккилэр өссө дьизџэ үүнэллэр.	Толкуйдуулар. Таабырын таайаллар. Оџолор эппиэттэрэ. Оџолор эппиэттэр
Иккис.	Туһааннаах ыйытыгы биэрэн оџону толкуйдатыы.	Ыйытык-эппиэт.	Көмө, ыйынньык карточкалар.	Оџолоор, дьиз үүнээйилэрэ биһиэхэ тоџо наадаларый? Оџолор эппиэттииллэригэр көмө ыйынньык карточкалары көрдөрүөххэ сөп. Оџолоор, ким дьизэтигэр сибэккилээџий? Илиибитин уунабыт. -Оџолоор, дьиз сибэккитэ туохтан турарын көрөбүт дуо? (үүнээйи схематын ойуутун көрдөрүү, быһаарыы – стебель, сэбирдэх, силис, сибэкки) Сороџор үүнээйи хатан эргэ сэбирдэхтэрэ сиргэ түһэллэр, ону биһиги хайыыбытый, оџолор? Саамай сөп. Оннук үүнээйилэрбитин көрөбүт-истэбит, бүөбэйдиибит. Оџолоор, манньык курдук ийэлэргитигэр, эбээлэргитигэр көмөлөһөбүт дуо?	Кыраһыабай буоллун диэн, үүнээйи салгыны ыраастыыр, сибэкки үчүгэй сыттаах, сорох үүнээйи эмтээх. Хомуйабыт, ыраастыыбыт). Үүнээйибит сэбирдэхтэрэ быыллыдаџына сииктээх тирээпкэнэн сэрэнэн ыраастаан сотобут.

	Дбайымалга оџо интэриэһин сүтэрбэт туһуттан, хамсаныылаах тохтобул онгортон оџону сэргэхситии.	Хамсаныылаах эрчиллии	«Туһа киһитэ буолуом» хамсаныылаах эрчиллии.	Оџолоор, эһиги санаабытыгар дьэз үүнээйилэрэ тыынар тыыннахтар дуо? Кинилэр ыарыыны билэллэрэ буолуо дуо? Сөпкө эттигит. Үүнээйи тулалыыр тыаһы барытын истэр эбит, кинини таптыыр бүөбэйдиир сымнаҕас илиилэри билэр уонна саамай дыктитэ диэн – кинини кытта кэпсэтэллэрин сөбүлүүллэр эбит. Оџолоор, сибэкки улаатарыгар, үчүгэйдик үүнэригэр туох-туох нааданый? Маладьыастар. Оттон биһиги уһуйааммытыгар ханнык үүнээйилэр баалларый? Кинилэри биһиги хайдах бүөбэйдиибитий? Уһуйаан иитиллээччилэрэ биһиги Оонньууру эрэ сатыыр буолбатахпыт Биһиги туһа дьонобут Бу маннык үлэлири сатыбыт: Оонньууру хомуйабыт, сууйабыт	Оџолор сөптөөх хоруйдара: үүнээйи тыынар тыыннаах, салгынна наадыар. Уу, сырдык, сылаас, буор, салгын, эбии аһылык. Фикус, алоэ, хоя, рео, монстера, герань, аспирагус, фиалка, оленьи рога. Дьуһуурунайдыбыт, уу кутабыт, буорун көбүтэбит. Сибэкки үчүгэйдик тыыннын диэн сэбирдэхтэригэр уу ыһабыт уонна таптыбыт кинилэри. Илиилэрин үөһээ ууналлар. Көрдөрөллөр. Тойон эрбэхтэрин көрдөрөллөр. Икки ытыстарын нэлэччи тутталлар.
--	---	------------------------------	---	--	--

				Саадпытыгар сибэккигэ уу кутабыт Үлэттэн толлубаппыт Туһа дьоно буолуохпут!	Төҥкөйөн оонньуур хомуйаллар, сууйаллар. Ас бэлэмниибит (миин иһитин тутар курдук көрдөрөллөр), муоста харбыыбыт (швабраны туталлар) Лейканан куталлар. Ыйар тарбагынан көрдөрөллөр. Икки илиилэрин ууналлар, тойон эрбэҕи көрдөрөллөр.
Үһүс	Оҕолор бүгүн ханнык үүнээйилэри бүөбэйдииллэри н таабырын көмөтүнэн таайтарыы.	Таабырын Толкуйдуур дьоһуру сайыннарыы.	Сибэккилэр: Фикус Алоэ Каланхоэ. Остуол. Фартуктар. Садка туттар мал-сал. Лейка. Салфетка.	Бастакы таабырын: Миигин оҕолоор, бэккэ билэбит Миигиттэн ардыгар куттанабыт, Инньэбинэн кэйэри сатаабаппын, Инньэбинэн эмтиири сатыыбын диир ханнык үүнээйиний? (Алоэ) Иккис таабырын: Бу сибэкки сэбирдэхтэригэр оҕолордоох, онтон сана кустарниктар үүнэллэр. Бу ханнык сибэккиний? (Каланхоэ). Үһүс таабырын: Горшокка турар кыраһыабай сибэкки, Кэтит, халын сэбирдэхтээх, Салгыны ыраастыыр Кини кимий? (Фикус) Оҕолоор, үүнээйи буора куурбутун хайдах билэбитий? Билигин иккилии буоламмыт үүнээйилэри хайдах бүөбэйдиирбитин көрдөрүөхпүт. Фартуктары кэтиэххэ уонна туттар малларбытын ылыхха.	Оҕолор толкуйдуулар, эппиэттиилэр. Остуолга сибэккилэр тураллар, оҕолор остуол тула тураллар. Тарбахпытынан таарыйан көрөбүт, сииктээх буоллабына тарбахпытыгар буор сыстар, оттон куураанах буоллабына тарбахпыт ыраас буолар. Сэбирдэҕэ

	Саха норуотун мындыр өс хоһоонунан оҕону үлэбэ иитии.	Ситимнээх сананы сайыннарыы.	«Үлэ туһунан өс хоһооннор»	Туттар малларбытын хатылаан ааттыаххайын, оҕолоор. Оҕолоор, үлэ туһунан өс хоһооннорбутун этэ-этэ үүнээйилэрбитин көрүүххэ-истиэххэ. 1.Үлэ киһини кизэргэтэр 2.Эрдэ турбут чыычаах тумсун соттор, хойут турбут чыычаах харабын хастар. 3.Отонноотоххо оннооҕор оноойук туолар. 4.Үлэ үксэ, тыл абыайа үчүгэй. 5.Сүрэхтээх киһи туохтан да маппат 6.Үлэни таптыан – киһи бэрдэ буолуон. Көрүн эрэ, оҕолоор, фикус уонна коронхое сэбирдэхтэрэ быыллыбыттар дии. Алоэ буорун тарбахчааннаргытынан тыытан көрүн. Хайдах буолбутуй? Эколята: Үтүө күнүнэн оҕолоор! Миигин бары билэбит, мин кимминий?	быыллаах буоллабына сэрэнэн тирээпкэнэн быылын сотобут. Киистэ, кыраабыл, буор көбүтэр лаппаахы, кыраабыл, опрыскиватель, пинцет, лейка. Оҕолор хатылыылар, билэр өс хоһооннорун этэллэр. Оҕолор туттар анал малларын ылан үүнээйилэри бүөбэйдииллэр: буордарын көбүтэллэр, уу куталлар, сэбирдэхтэрин быылларын сотоллор уонна сэбирдэхтэригэр уу ыһан сэргэхситэллэр. Оҕолор эппиэттэрэ.
	Оҕолор сүргэлэрин көтөбүү;	Солуччу үөрүүлээх түгэн	Эколята көрдөөх үнкүүтүн музыката.		

	Үүнээйигэ сибэккигэ харыстабыллаах сыһыаны иитии.			Оҕолоор, эһиги олус кыһамныһылаах маладьыас да оҕолоргут. Мин куруутун көрөбүн эһиги уһууаанһыт саадыгар уу кутаргытын уонна сибэккилэри бүөбэйдииргитин. Бүгүн ханнык сибэккилэри эмтээтигитий? Көрүн оҕолор, эһиги бүөбэйдээбиккитигэр кинилэр үөрбүттэр, сырдаабыттар. Илдьэн миэстэлэригэр уурун уонна миигин кытта үнкүүлээн.	Оҕолор эппиэттэрэ. Оҕолор тэннэ үнкүүлүүлэр.
Түмүк	Рефлексия нөнүө оҕо бэйэтин үлэтин анализтана үөрэнэрин ситиһии.	Рефлексия	Сииктээх салфетка. Оҕо совоктара. Оҕо туттар швабрата.	Оҕолоор, бүгүн биһиги саадпытыгар бэккэ үлэлээтибит. Бириэмэбитин туһалаахтык атаардыбыт. Оҕолортон биирдиилээн ыйыталаһыы: ким тугу ыарырҕаппытын, ханнык түгэни ордук астыммытын, өйдөөн хаалбытын. Аныгыскыга көрсүөххэ диэри.	Оҕолор эппиэттэрэ, санаалара. Оҕолор туттубут малларын уураллар, остуолу сотоллор, сорохтор муостаны харбыылар.